

**(ร่าง) ฉบับปรับปรุงเอกสารประกอบการเรียนการสอนชุดวิชากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา**  
**หัวข้อ ความสัมพันธ์ระหว่าง Text and Data Mining (TDM) กับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา**

## 1. ความหมายของ การทำText and Data Mining (TDM)

การทำText and Data Mining (TDM) คือกระบวนการทางเทคโนโลยีที่ใช้ในการ สกัด วิเคราะห์ และค้นหารูปแบบหรือสารสนเทศ จากข้อมูลจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลในรูปแบบของ “ข้อความ” เช่น เอกสารวิชาการ ข่าว หรือข้อมูลที่เป็นโครงสร้าง เช่น ตารางหรือฐานข้อมูล TDM มักใช้เทคนิคด้าน ปัญญาประดิษฐ์ (AI), การเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning), และการประมวลผลภาษาธรรมชาติ (NLP) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมากให้เกิดความรู้หรือแนวโน้มที่มีประโยชน์ ลักษณะการทำงานของ TDM ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา การดำเนินการ TDM โดยทั่วไปจะมีขั้นตอนดังนี้

- (1) การเข้าถึงและดึงข้อมูล (อาจเป็นบทความที่มีลิขสิทธิ์)
- (2) การทำสำเนาเพื่อประมวลผล (Copying for Processing)
- (3) การแยกและจัดหมวดหมู่เนื้อหา
- (4) การสกัดข้อมูลเชิงลึก (Insights Extraction)

จะเห็นได้ว่าขั้นตอนเหล่านี้อาจเข้าเงื่อนไขการ “ทำซ้ำ ดัดแปลง หรือเผยแพร่” ซึ่งเป็นการกระทำที่กฎหมายลิขสิทธิ์คุ้มครอง แม้ว่าเทคโนโลยี TDM จะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่มีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่การเข้าถึงและใช้ข้อมูลจำนวนมากที่อยู่ภายใต้ลิขสิทธิ์ เช่น หนังสือ บทความ หรือ ฐานข้อมูลออนไลน์ ย่อมเกี่ยวข้องโดยตรงกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

## 2. ประเด็นทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

### 2.1 ลิขสิทธิ์ของข้อมูลต้นทาง

เอกสาร ข้อความ หรือฐานข้อมูลส่วนใหญ่ที่ถูกนำมาใช้ใน TDM อาจอยู่ภายใต้การคุ้มครองตามกฎหมาย ลิขสิทธิ์ ผู้ที่นำข้อมูลมาใช้ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ เว้นแต่จะอยู่ภายใต้ข้อยกเว้นตามกฎหมาย

### 2.2 การทำซ้ำและการแปลงข้อมูล (Copying & Processing)

การทำ TDM มักเกี่ยวข้องกับการคัดลอกเอกสารต้นฉบับมาจัดเก็บหรือแปลงเป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ ซึ่งอาจถือเป็นการละเมิดสิทธิของเจ้าของผลงาน หากไม่ได้รับอนุญาตอย่างชัดเจน

### 2.3 ข้อยกเว้นเพื่อการศึกษาและการวิจัย

ลิขสิทธิ์ (Copyright) การนำบทความ หนังสือ หรือฐานข้อมูลที่มีลิขสิทธิ์มาใช้ใน TDM โดยไม่มี การขออนุญาตจากเจ้าของ อาจเข้าข่ายการละเมิดลิขสิทธิ์

ข้อยกเว้น (Exception) หลายประเทศกำหนดข้อยกเว้นให้สามารถทำ TDM เพื่อการศึกษา วิจัย หรือไม่แสวงหากำไรได้โดยไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ต้องใช้ข้อมูลจากแหล่งที่ผู้ไม่มีสิทธิเข้าถึงอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เช่น ฐานข้อมูล Open Access

### 3. กรณีตัวอย่างในต่างประเทศ ได้แก่

3.1 สหภาพยุโรป (EU) ได้ออก Directive on Copyright in the Digital Single Market (2019) ที่กำหนดให้ TDM สำหรับการวิจัยโดยองค์กรไม่แสวงหากำไรสามารถทำได้โดยไม่ต้องขออนุญาต

#### 3.2 สหราชอาณาจักร (UK)

อนุญาตให้ทำ TDM เพื่อวัตถุประสงค์ในการวิจัยแบบไม่แสวงหาผลกำไรได้ โดยไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ ตามข้อยกเว้นของกฎหมาย

#### 3.3 ประเทศญี่ปุ่น

กฎหมายอนุญาตให้ทำ TDM ได้หากไม่มีผลกระทบต่อสิทธิของเจ้าของผลงานในเชิงพาณิชย์

หากพิจารณาประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับข้อยกเว้นสำหรับ TDM โดยเฉพาะ การใช้ข้อมูลที่มีลิขสิทธิ์เพื่อการทำเหมืองข้อมูลจึงต้องพิจารณาตาม พ.ร.บ.ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งยังไม่มีข้อยกเว้นเฉพาะเจาะจงสำหรับ TDM เช่นใน EU หรือญี่ปุ่น ดังนั้นภาครัฐขอเสนอเชิงนโยบายควรกำหนด ข้อยกเว้นสำหรับการทำ TDM เพื่อการวิจัยและการศึกษาทางวิชาการ ส่งเสริมให้มีการเข้าถึงข้อมูลแบบเปิด (Open Access) ในงานวิจัย สร้างแนวปฏิบัติ (Guidelines) ให้ผู้วิจัยสามารถทำ TDM ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย แม้ว่า TDM จะเป็นเทคโนโลยีที่มีศักยภาพในการสนับสนุนการวิจัยและการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก แต่การดำเนินการต้องคำนึงถึงข้อจำกัดทางกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะเรื่องลิขสิทธิ์ หากไม่มีข้อยกเว้นหรือแนวทางชัดเจน อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมในอนาคต

### 4. ผลกระทบจากข้อจำกัดทางกฎหมายทางกฎหมายในการทำ Text and Data Mining (TDM)

การทำ Text and Data Mining หรือการดึงข้อมูลจากเอกสารและฐานข้อมูลจำนวนมากเพื่อนำมาวิเคราะห์ด้วยเทคโนโลยี เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) หรือระบบเรียนรู้ของเครื่อง (machine learning) กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้และนวัตกรรมในหลายวงการ ไม่ว่าจะเป็นการแพทย์ กฎหมาย การศึกษา หรือเทคโนโลยีสารสนเทศ อย่างไรก็ตาม เมื่อกระบวนการ TDM ต้องใช้ข้อมูลที่มีอยู่ภายใต้การคุ้มครองของกฎหมายลิขสิทธิ์ จึงเกิดข้อจำกัดตามกฎหมายหลายประการที่ส่งผลกระทบในวงกว้าง ดังนี้

#### 1. ด้านวิชาการ

นักวิจัยจำนวนมากต้องพึ่งพาการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ เช่น บทความวิชาการ เอกสารทางวิทยาศาสตร์ หรือข้อมูลข่าวสาร เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงของแนวโน้ม สถิติ หรือเนื้อหาบางประการ ซึ่งไม่สามารถทำได้ด้วยวิธีอ่านหรือรวบรวมแบบเดิม ๆ อีกต่อไปแต่ปัญหาคือ เอกสารจำนวนมากที่ต้องใช้ในการวิเคราะห์กลับมีลิขสิทธิ์ หรืออยู่ภายใต้สัญญาอนุญาตการใช้งานที่ไม่อนุญาตให้ทำการ TDM ได้ แม้นักวิจัยจะเข้าถึงเอกสารเหล่านั้นผ่านห้องสมุดหรือฐานข้อมูลของมหาวิทยาลัยก็ตาม ผลก็คือ นักวิจัยต้องจำกัดขอบเขตของการศึกษา หลีกเลี่ยงข้อมูลที่ยากใช้ หรือเสียเวลาขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นรายกรณี ทำให้งานวิจัยช้าลง และขาดความหลากหลายของแหล่งข้อมูลที่เป็น

## 2. ด้านนวัตกรรม

ในด้านเทคโนโลยี การทำ TDM ถือเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมสมัยใหม่ โดยเฉพาะระบบที่เกี่ยวข้องกับ AI เช่น ระบบแปลภาษาอัตโนมัติ ระบบแนะนำสินค้า หรือการวิเคราะห์แนวโน้มจากข้อความในสื่อสังคมออนไลน์

การพัฒนาเทคโนโลยีเหล่านี้ต้องอาศัยข้อมูลจำนวนมากในการฝึกโมเดล แต่เมื่อข้อมูลจำนวนมากที่ต้องการกลับติดลิขสิทธิ์ การจะใช้ข้อมูลเหล่านั้นอย่างถูกต้องตามกฎหมายจึงกลายเป็นเรื่องยุ่งยาก และในบางกรณีก็แทบจะเป็นไปไม่ได้โดยเฉพาะกับผู้ประกอบการรายย่อย สตาร์ทอัพ หรือผู้วิจัยอิสระ ที่อาจไม่มีทรัพยากรเพียงพอในการขออนุญาต หรือจ่ายค่าธรรมเนียมในการใช้ข้อมูล จึงเป็นเหตุให้หลายโครงการต้องหยุดชะงัก หรือไม่สามารถพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ได้ตามศักยภาพ

## 3. ด้านกฎหมาย

ความไม่ชัดเจนของกฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งในหลายประเทศ รวมถึงประเทศไทย ยังไม่มีบทบัญญัติที่กล่าวถึงการทำ TDM อย่างชัดเจนหรือเฉพาะเจาะจงแม้กฎหมายบางฉบับจะเปิดช่องให้สามารถใช้ข้อมูลบางส่วนได้ เช่น เพื่อการศึกษา การวิจัย หรือการใช้งานอย่างสุจริต แต่ก็ยังไม่ชัดเจนว่าการนำข้อมูลที่มีลิขสิทธิ์มาประมวลผลด้วยระบบคอมพิวเตอร์เพื่อวิเคราะห์ในเชิงลึกนั้น จะถือว่าอยู่ในขอบเขตที่ได้รับยกเว้นหรือไม่ การคัดลอกข้อมูลจำนวนมากเพื่อนำไปวิเคราะห์ แม้ไม่ใช่เพื่อการค้า ก็ยังอาจถูกมองว่า "ละเมิดลิขสิทธิ์" ได้เช่นกัน

แนวการเขียนรายงานการไปฝึกอบรม ดูงาน ประชุม / สัมมนา  
ตามระเบียบมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ว่าด้วยการให้ทุนฝึกอบรม ดูงาน  
และประชุมทางวิชาการแก่บุคลากรของมหาวิทยาลัย

---

ไปสัมมนาวิชาการเนื่องในโอกาสศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลางเปิดทำการครบ 28 ปีเรื่อง  
“ Overcoming Today & Tomorrow Challenges in Intellectual Property & International Trade Laws”  
ระหว่างวันที่ 29 – 30 พฤษภาคม 2568 รวมระยะเวลาการสัมมนาวิชาการในครั้งนี้เป็นเวลา 2 วันมีกำหนดการระหว่าง  
วันที่ ...29 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2568 ถึงวันที่ .....30..... เดือน .....พฤษภาคม.....พ.ศ. ....2568.....ชื่อ  
หน่วยงานหรือองค์การที่จัดสัมมนาวิชาการ ...ศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศกลาง.... สถานที่  
ฝึกอบรม/ดูงาน/ประชุมทางวิชาการ...ณ โรงแรมเมอเวนพิก บิทีเอ็มเอส เวลเนส รีสอร์ท กรุงเทพฯ

2. รายละเอียดเกี่ยวกับการไปฝึกอบรม ดูงาน ประชุม และสัมมนา

(1) วิธีการฝึกอบรม

เป็นการบรรยายโดยวิทยากรผู้มีประสบการณ์และการยกตัวอย่างกรณีศึกษา

(2) สารสำคัญของ การฝึกอบรม (ระบุสาระสำคัญของการฝึกอบรมในเชิงเนื้อหา ทั้งในส่วนที่ได้จากเอกสาร และวิทยากร)

- กระบวนการทำงานของ AI ในการทำ Text and Data Mining (TDM)

- TDM คือ กระบวนการใช้เทคนิคทางคอมพิวเตอร์และปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อ สกัด วิเคราะห์ และตีความข้อมูลจากข้อความ (Text) และ ข้อมูลเชิงโครงสร้าง (Structured Data) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหา รูปแบบ แนวโน้ม ความสัมพันธ์ หรือข้อมูลเชิงลึกที่อาจไม่สามารถมองเห็นได้จากการอ่านทั่วไป

- แม้ว่าเทคโนโลยี TDM จะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่มีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่การเข้าถึงและใช้ข้อมูลจำนวนมากที่อยู่ภายใต้ลิขสิทธิ์ (เช่น หนังสือ บทความ หรือฐานข้อมูลออนไลน์) ย่อมเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะ กฎหมายลิขสิทธิ์ (Copyright Law)

- กรณีตัวอย่างในต่างประเทศ ได้แก่ สหภาพยุโรป (EU)ได้ออก Directive on Copyright in the Digital Single Market (2019) ที่กำหนดให้ TDM สำหรับการวิจัยโดยองค์กรไม่แสวงหากำไรสามารถทำได้โดยไม่ต้องขออนุญาต ในสหราชอาณาจักร (UK) มีกฎหมายอนุญาตให้ทำ TDM เพื่อวัตถุประสงค์ในการวิจัยแบบไม่แสวงหากำไรได้ โดยไม่ละเมิดลิขสิทธิ์ ตามข้อยกเว้นของกฎหมายประเทศญี่ปุ่น กฎหมายอนุญาตให้ทำ TDM ได้หากไม่มีผลกระทบต่อสิทธิของเจ้าของผลงานในเชิงพาณิชย์

- ประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับข้อยกเว้นสำหรับ TDM โดยเฉพาะ การใช้ข้อมูลที่มีลิขสิทธิ์เพื่อการทำเหมืองข้อมูลจึงต้องพิจารณาตาม พ.ร.บ.ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งยังไม่มีข้อยกเว้น

-ประเด็นทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- a) เอกสาร ข้อความ หรือฐานข้อมูลส่วนใหญ่ที่ถูกนำมาใช้ใน TDM อาจอยู่ภายใต้การคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้ที่นำข้อมูลมาใช้ต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ เว้นแต่จะอยู่ภายใต้ข้อยกเว้นตามกฎหมาย
- b) การทำซ้ำและการแปลงข้อมูล (Copying & Processing) การทำ TDM มักเกี่ยวข้องกับการคัดลอกเอกสารต้นฉบับมาจัดเก็บหรือแปลงเป็นข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ ซึ่งอาจถือเป็นการละเมิดสิทธิของเจ้าของผลงาน หากไม่ได้รับอนุญาตอย่างชัดเจน
- c) ข้อยกเว้นเพื่อการศึกษาและการวิจัยดังเช่นหลายประเทศ (เช่น อังกฤษ ญี่ปุ่น หรือกลุ่มประเทศ EU) มีกฎหมายที่อนุญาตให้ใช้ TDM ในบริบทของการวิจัยทางวิชาการหรือการศึกษาโดยไม่ถือเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ภายใต้เงื่อนไขบางประการ

(3) บรรยายสิ่งที่ได้สังเกต รู้ เห็น หรือได้รับถ่ายทอดมาให้ชัดเจนในรายละเอียด (เช่น ระบุเกี่ยวกับบุคคล สถานที่ เครื่องมืออุปกรณ์ รายละเอียดเกี่ยวกับการทดลองและ/หรือการฝึกงานและอื่น ๆ ที่เห็นว่าสำคัญและจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม)

ผู้เข้ารับการอบรมสรุปแนวปฏิบัติที่ดีในการบริหารจัดการทรัพยากรเส้นทางปัญญาในมหาวิทยาลัย มีหัวข้อดังนี้

1. ความเข้าใจสิทธิในทรัพยากรเส้นทางปัญญาในยุคดิจิทัล
2. สิทธิของเจ้าของงานที่ถูกใช้ฝึก (Train) ปัญญาประดิษฐ์
3. หลักสูตรของมหาวิทยาลัยควรพัฒนามาตรการทางกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง
3. ประโยชน์ที่ได้รับ
  - ได้แนวทางพัฒนาหลักสูตรในรายวิชาการกฎหมายทรัพยากรเส้นทางปัญญาให้เท่าทันกับกฎหมายทรัพยากรเส้นทางปัญญาในยุคดิจิทัล
  - ได้แนวทางในการทำวิจัย
4. ข้อเสนอแนะ

มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมให้บุคลากรเข้าใจเกี่ยวกับงานกฎหมายทรัพยากรเส้นทางปัญญาให้เท่าทันกับยุคดิจิทัล

หมายเหตุ 1. กรณีไปฝึกอบรม ดูงาน ประชุม/สัมมนา เป็นหมู่คณะโปรดระบุชื่อผู้ไปร่วมกิจกรรมดังกล่าวทั้งหมด และเสนอรายงานในชุดเดียวกัน

2. รายงานควรมีความยาวประมาณ 5 - 10 หน้า และถ้ามีรายงานต่างหากเพิ่มเติมก็ให้แนบไปด้วย ทั้งนี้ เพื่อที่ผู้สนใจซึ่งมิได้ไปฝึกอบรม ดูงาน ประชุม/สัมมนา จะสามารถหาความรู้จากเนื้อหาสาระดังกล่าวได้ตามสมควร
3. ให้ผู้ที่ได้รับทุนส่งรายงานการฝึกอบรม หรือดูงาน หรือประชุมทางวิชาการ จำนวน 1 ชุด
4. ให้ผู้ที่ได้รับทุนส่งรายงานในเชิงรูปธรรมที่ระบุรายละเอียดผลงาน/กิจกรรม/โครงการที่จะกลับมาดำเนินการหลังจากที่ได้รับทุนไปแล้ว